

Николай Чернокожев
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
N.Chernokozhev@slav.uni-sofia.bg

Пенчо Славейков – две включвания

Nikolay Chernokozhev
Sofia University „St. Kliment Ohridski”

Pencho Slaveykov - two Inclusions

Abstract

The article presents and comments on two topics, in which Pencho Slaveykov is present – in the presentation of Bulgarian literature in the monthly *Nord und Süd* of 1911 and in the thematization of the problem of paganism in various French and German language publications of 1914. In the former case, Slaveykov is the creator and dominant representative of Bulgarian literature, while in the latter, he is included in the broad circles of European aesthetic pursuits.

Keywords: Inclusions, Bulgarian literature, representation, literary contexts, paganism

Пенчо Славейков е интелектуална фигура от такъв мащаб, че трудно се помества само и единствено във форматите и формите на класичността и културния героизъм.

Играта заема значимо място в неговите стратегии за общуване с читателя, тъй като разиграването е синонимизирано с подмладяване, ако се доверим на програмната творба в „Епически песни“ – „Луд гидия“. Още преди „Луд гидия“ в книгата е разположен очеркът „Олаф ван Гелдерн“, който играе с читателските възприятия в няколко измерения:

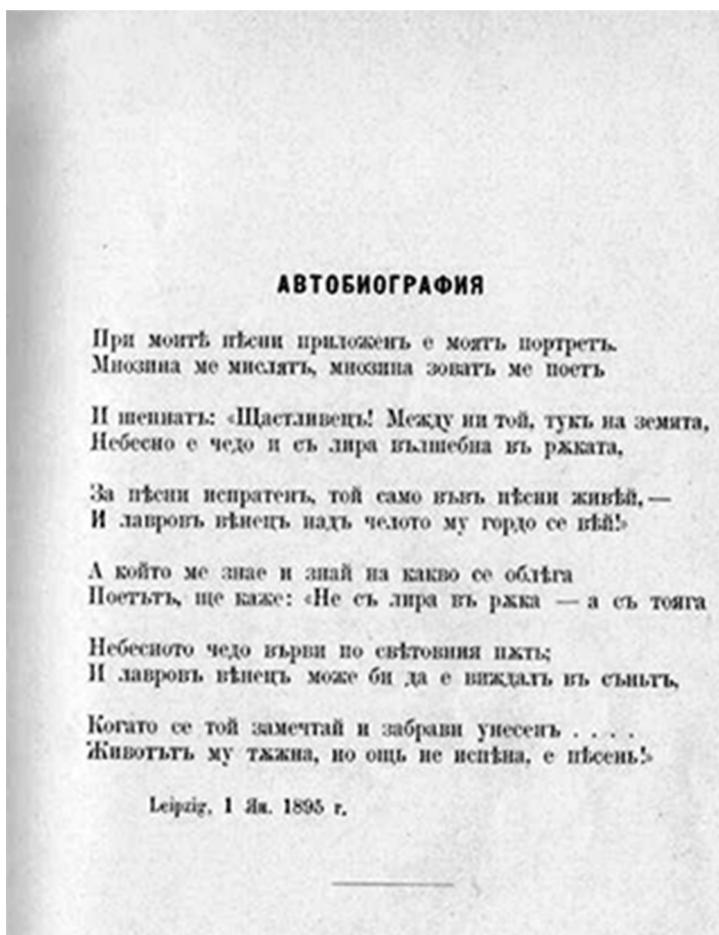
1. На корицата на книгата е изписано името на автор – Пенчо Славейков
2. В очерка авторството на Славейков е сведено до написването на

самия очерк и до заявения отказ да се възползва от кончината на Олаф ван Гелдерн, т.е. от „смъртта на автора“.

Така читателят е въведен в мистификационна игра, която може да бъде мислена и оценявана и като подготвяща „На острова на блажените“.

Иначе казано, Пенчо Славейков разиграва възможни представяния и себепредставяния. Техният генезис може да бъде търсен в последното десетилетие на XIX век и особено в разположеното като предговор стихотворение „Автобиография“ в „Епически песни. Книга първа. 1896“, датирано знаменателно „Leipzig, 1 Ян. 1895 г.“. Творбата настоява на разминаванията на образите, на сблъсъка на представите – на другите за поета и на поета за самия себе си.

Именно играта на представи и представяния определя в много отношения начините на мислене и назоваване:

Представянето на нещо (творба, автор, отделна култура) надарява представящия с особена власт – над обекта, който бива представян, а и над публиката, за която се прави представянето. Представящият е донякъде ролево сходен с преводача, но докато последният дискретно свързва (чуждоезичен) текст и читатели, осъществяващият някакво или нечие представяне е на авансцената и може да превърне представянето в своя автоинсценировка. Особено когато става дума за представяне на чужда култура, която на по-широката публика е не особено добре позната.

От друга страна, ако представящият не присъства в съзнанието на публиката с някакъв ореол, ако не притежава определен символен капитал, то тя е свободна да се концентрира изцяло върху представяното, да се потопи в общуването с него.

Тези две полагания на представящ и представяно са само крайни, полюсни, екстремни, изчистени случаи. Несъмнено актът и разиграването на представянето са много по-сложни и нюансирани, по-разнообразни в конкретните си контекстуални осъществявания.

Двата сюжета, в които ще се вгледам, имат общ знаменател и това е присъствието на Пенчо Славейков в тях¹. Те се разгръщат на различни равнища на публичност от гледна точка на профила и специализираността на изданията, освен това единият е за чисто немска/немскоезична употреба, докато вторият се разполага първо във френскоезичното, а след това и в немскоезичното културно пространство. Първият оформя образ на българската литература посредством разказ-представяне на творчеството на Пенчо Славейков, вторият вписва/отбелязва Пенчо Славейков като принадлежащ на общоевропейската тенденция на завръщане към и боравене с фигури от предхристиянското европейско време и утвърждаването или препотвърждаването на схващането на Елада като люлка на европейската култура².

1. „Север и юг“, немски месечник, издаван от Паул Линдау, започва да излиза през 1877 г. в Бреслау. В продължилото до 1930 г. присъствие

¹ В случая няма да става дума за цялостно представяне на присъствието и възприемането на Пенчо Славейков в немскоезичния свят.

² Филелинизмът е показателно и интересно – не само интелектуално – (западно) европейско движение, което има плътен културноисторически облик и се откроява по различни начини (не единствено словесни), обозначаващи го особено ярко през XVIII и началото на XIX век.

на изданието на книжния пазар в немскоезичния свят има и известен брой страници, свързани с българите. Преобладават представяния на българския монарх, писмени изяви на български политически лица, заемащи различни административни позиции, или пък материали, (пред)извикани от войните и необходимостта да бъдат представени (отново) българите на немската публика.

На фона на тази доминираща наличност се открояват два текста:

- първият е публикуван в кн. 74 на том XXV от май 1883 и носи заглавието „Евриклея. Една българска жанрова картина“ от А. Шнееганс, Месина³;

- вторият е от първата януарска книжка за 1911 (годишнина 35, том 136, книжка 421⁴, 31-37, като с. 34 и с. 35 са заети от илюстрация към друга статия), авторът е Ch. Ullmann⁵ (Ullmann 1911), а статията е онасловена Die bulgarische Literatur (Българската литература).

Ch. Ullmann

Българската литература

Промененото политическо положение е въздействало много благоприятно на българската литература. Литературният живот, който посредством/вследствие на стопанската разпадатост на Османската империя във вековете на потисничество и на непоносима цензура в балканските страни, отдавна е бил мъртъв, в България претърпява много радващ подем/възход след освобождението от турския деспотизъм. Основаното през 1892 г. в София списание „Мисъл“ се сдоба с недооценена заслуга, тъй като извика за живот национално движение за съхраняване на множеството сказания и приказки, които изобразяват типично българските характери и житейски отношения, за да запазят националното своеобразие на народа; защото то/списанието/ събираше народни песни, от които на нас говори меланхолията/потиснатостта, присъща на страната, съчетана с копнежа по спасение.

Българското народно сказание ни предава в много по-голяма степен загадъчното, тайнственото в природния и народния живот, отколкото религиозните елементи на този силно проникнат/пропъстрен от турци, гърци, сърби, румънци, власи и др. народ, който повече от хилядолетие е съчетавал/събирал в тясното си местоживеење култовете на гръцко-православната, мохамеданската, католи-

³ Практиката на публикуване в множество издания е да се отбелязва винаги откъде авторът изпраща своя текст, кое е местопребиваването му в момента.

⁴ На заглавната страница на тома е изписано, че изданието е „полумесечник“, т.е. излиза два пъти в месеца. От 1910 до т. 140 на 1912 г. изданието е назовавано по този начин, след което се връща към „месечник“.

⁵ Оставям името, изписано на латиница, тъй като не съм идентифицирал създателя на тази статия, а малкото му име може да следва да се предаде на български с начална буква „К“ или „Х“.

ческата и юдейската религия.

Като истински/първоначален герой и носител на митовете ни среща винаги бащата Балкан, който величествено се простира през страната, със своите признаци на някогашна вулканична дейност, със своите разпрострени дъбови, букови и елови гори, с хлътналите помежду им падини, с домуващите в проломи и гънки мечки, вълци, диви свине и чакали, той предлага богата храна/пища за народните сказания. Отецът Балкан е участвал като живо дишащо природно същество в съдбините на своя поробен народ. Със спокойствието/неподвижността и могъществото на вечните природни сили той бдял над своите многострадални деца; запращал лавини и огромни камъни сред носещите гибел; тайнствени войски, сражаващи се духове държал готови в своите въздушни пространства за защита на своите любимци българите. Да, при многомесечните ожесточени сражения на прохода Шипка през 1878 г. той като Омиров бог се включвал в битките като изпращал своите стихийни сили – свистящите ветрове, смъртоносния студ и ледените снежни фъртуни, за да сломява врага.

И възторга към тази възвисеност на България великолепно е внушил на своя народ Христо Ботев (1847-1876), най-големият поетически гений на българската лирика до днес. Той озари/осветли българския народен характер в своите песни, за да събуди нови идеали и укрепи духовната и моралната сила на своя народ, която е страдала от вътрешни разединености и постоянни войни с едноплеменните сърби. Пламеният певец постоянно призовава своите сънародници/земляци към непоколебима във вярата си смелост, към деятелна борба и мъжествена издръжливост, за да бъде извоювано освобождението. Той рисувал на своя народ с огнени думи едно надигане със свои собствени сили заедно с изобразяване на щастливото бъдеще и неговите песни, станали за българите силна, скъпоценна жива вода, която ги побудила/пробудила за тяхната държавна самостоятелност.

И след мира от Сан Стефано, и след свикания от Бисмарк през лятото на 1878 Берлински конгрес в българската народна душа се възцарила онази тишина, която след отшумели бури отразява задоволството, което белязва радостното в неговите най-дълбоки потребности човечество. В развитието на това славянско племе протичало голямо преображение/преобразуване/промяна; мощно се разгоряло въодушевлението за немски поетически творения, немско изкуство и немската натура/немските нрави, благоприятствано/улеснявано от властващите династии както в България, така и в Румъния. Съответно на това младата генерация на новобългарската литература се отличавала със спокойствие и простота на изказа/израза. Психологическо вглъбяване и художествена украсеност сега са отличителните знаци на българската лирика, която вече не извлича своите мотиви от историческите предания, а обхваща с еднаква топлина/сърдечност величествените картини на природата и морето, на човека, живота и смъртта.

Петко Тодоров, създателят на първите национални драми, става творецът, който в своеобразни персонажи възплъщава типични български черти и традиции и води трудна борба с още неразвения език.

А поетът на България, който днес заема първенстващо място в своята родина и около когото се сбират много последователи – Пенчо Славейков, показва силно/ярко елементи от Гьоте в своята поезия. Пламъкът му гори във възход и вече не примигва. Все повече и повече творбите му се доближават до архитектурни-

ността чрез ясната си съразмерност, чрез художествената си композиция. Голяма част от сътвореното от него разкрива дълбокото въздействие на Античността – във „Фрина“, а и още в неговата сбирка „характерологични студии“ той иска да поведе младото поколение на своя народ към нови идеали: в „Бетховен“ – преодоляването на неволите на битието чрез радостта от творенето; „Ленау“ – майсторско излагане на състоянието на духа с перспектива към противопоставящите се отличителни черти на характера, от което настъпва пълното умопомрачение на нещастния поет; „Микеланджело“ – поема, третираща проблема за твореца, неговото отношение към света, към борбите на деня, мисията на изкуството в световното движение към истинната, доброто и красивото. Вътрешно обогатен и укрепнал/образован/изграден след публикуването на тези студии, поетът пее за благоговението пред красивото, пред неговата хармонична форма, тъй като у него я има вярата в художниците, че те ще бъдат будители и водачи на своето време, че единствено от тях може да произтече очистването и освобождаването от теснотата и опетняващата близост на всекидневието.

В малкото балканско градче Трявна е роден Пенчо Славейков през 1866 г. Бащата бе съзидателят на новата българска литература/книжнина, поет и влиятелен защитник на националните интереси и стремления, което го принуждавало непрестанно да се мести със своето семейство, за да избегне преследванията преди Освобождението – 1878. Тези разнообразни подбуди били от значение за развитието на младия Славейков; така от детинство го заобикаляли най-парещите въпроси на страната и отрано го научили да чете в народната душа.

Най-вълнуващите тонове за своето емоционално усещане ни дава младият поет в лириката си и в „Коледари“ („Weihnachtssänger“ – коледни певци), както и в трите малки поетически народни разказчета – „Коняр“ (Pferdeknecht), песента за нещастната двойка младоженци, които в мъчителна раздяла загиват един след друг. Младоженецът трябва да отиде в сарая на пашата на Босфора и след това става жертва на изкуствата на изкусяването. Тази невярност става негово нещастие. У дома при майка му, в малкото село до Родопска планина, напразно го очаква неговата булка. „Ралица“ – образът на вярната млада съпруга, която пази в сърцето си скъпия спомен за своята първа и единствена любов и намира щастието си в своето порастващо дете, от чиито ясни очи гледа нейният Иво „и на нейните бледи устни разцъфва отново блажената усмивка, с която тя единствено нему се усмихва“. „Бойко“ – трагедията на мъчливо страдащата стопанка/съпруга, образът на българската жена, взет от народния живот.

Също и в своя национален епос „Кървава песен“ („Das Lied vom Blut“/Песента на/за кръвта) поетът разгръща характерен образ на българския живот с неговите разнообразни течения и особености, но вече в „Симфонията“ Славейков се освобождава от тясно националните ограничения и встъпва в отношение с европейската духовна култура. В дългата редица от изобразявания, в които се разпознава прометеевият мит, в това произведение поетът е сътворил нов образ – бунт на човешкия дух! Човешкият дух, някога извикан от Прометей от мрака на битието, се появява след хилядолетия пред своя все още чезнец в окови творец, за да го прокълне заради вечното движение насам и натам между надежда и безнадеждност, между утвърждаване и отричане на живота: „На твърдия кръст на доволна от дела безнадеждност прикован, стоя аз там – на мрачната скала на

нищожна надежда привързан – ти; жертва ти на самия себе си, аз на теб. Един до друг, един за друг за мъка, ще живеем ние до края на времената”.

Разгръщането на тази основна идея се намира в най-новото произведение на Славейков „Химни за смъртта на свръхчовека”, където отделните напеви съдържат поетическо възсъздаване на исторически сложилите се религии и психологически разкриват, че всеки път от гроба на едно отживяло религиозно схващане произлиза ново и по-висше разбиране на божественото. През творбите на Славейков преминава дълбока съзидателна сериозност. Борбата на неговата душа за истина оформя поезията му във философски поеми, в завладяващи и носещи откровение творения; неговите произведения стават все повече и повече висок пейзаж на духа и мисълта. Този поет не ни дава общи светогледни абстракции, а неговите колебания, неговото търсене са интимно-лични душевни откровения, едно художествено-инстинктивно проникновено целебно средство. Преодоляването на теглото на земното битие чрез откровението на любовта на цялата вселена намираме в поемата „Псалм на поета” като огледало на повишена човешкост, най-благороден културен цвят.

Да изпревари времето и творчески да подготви идващото в своето отечество е било отредено на Пенчо Славейков. Поетът е в разцвета на годините си – бардът още няма 45 години; около него се скупчват най-възторжените младежи в неговата родина; нему е даден ключът към съкровищницата на този спящ народен живот чрез любовта към изкуството и езика на родината, както и желанието да ги съхрани и развие до ново процъфтяване, да ги обогатява, разширявайки ги, така българската литература влиза в нов стадий, който е годен да ѝ осигури най-живото съчувствие на литературния свят.

А. До този момент авторът на „Българската литература“, поне от мен, не е идентифициран. При преглеждане на материалите, свързани с България в различните годишници на списанието, неговото име не се среща втори път. Иначе казано, от културноисторическа гледна точка представящият е анонимен или поне не е име, което почти автоматично да привлече, да улови погледа на публиката – ситуацията е „някой си представя някаква си литература“. Остава единствено авторитетът на изданието, който може да укрепи един по-висок и значим статут на кратката статия.

Тази неразпознаваемост, неизвестност на Ch. Ullmann несъмнено насочва към хоризонти на градене на всякакви привлекателни и носещи стаен блясък на престижност хипотези, от които няма да се оставя да бъде привлечен.

Б. Как е разказана българската литература?

В текста са споменати поименно единствено Христо Ботев и Петко Тодоров, отбелязано е и кой е бащата на Пенчо Славейков, но без посочване на името му. Иначе представянето е обладано от духа на Пенчо Славейков, разказът е изведен от идеологическата доктрина

на кръга „Мисъл“ – показателно започва със списание „Мисъл“ и могъщата фигура на подобния на Омиров бог – отец Балкан, който несъмнено преpraща към текста от *Епически песни* „На Балкана“.

Gh. Ullmann: Die bulgarische Literatur

Die veränderte politische Lage hat auf die Literatur in Bulgarien sehr günstig gewirkt. Das literarische Leben, das durch die Mißwirtschaft des Osmanenreiches, in Jahrhunderten der Unterdrückung und der unerbittlichsten Zensur in den Balkanstaaten lange tot war, hat in Bulgarien nach der Befreiung vom türkischen Despotismus einen sehr erfreulichen Aufschwung genommen, und die 1892 in Sofia gegründete Zeitschrift „Mißel“ erwarb sich ein unverkennbares Verdienst dadurch, daß sie eine nationale Bewegung zur Erhaltung der zahlreichen Sagen und Märchen hervorrief, die typisch-bulgarische Charaktere und Lebensverhältnisse schildern, um die nationale Eigenart des Volkes zu wahren; daß sie die Volkslieder sammelte, aus denen die Schwermut zu uns spricht, die dem Lande eigen, gepaart mit der Sehnsucht nach Erlösung.

Die bulgarische Volks Sage überliefert uns mehr das Rätselhafte, Geheimnisvolle in Natur- und Volksleben als die religiösen Elemente dieses mit Türken, Griechen, Serben, Rumänen, Wallachen usw. stark durchsetzten Volkes, das mehr als ein Jahrtausend den Kult der griechisch-orthodoxen, mohammedanischen, katholischen und jüdischen Religionen auf engem Wohnsitz vereinigte.

Als eigentlicher Held und Träger der Mythen begegnet uns immer wieder der Vater Balkan, der sich majestätisch durch das Land zieht, durch seine Anzeichen einstiger vulkanischer Tätigkeit, seine ausgedehnten Fichten-, Buchen- und Tannenwälder mit den dazwischen eingesenkten Becken, mit den in den Brüchen und Falten hausenden Bären, Wölfen, Wildschweinen und Schakalen der Volks Sage reiche Nahrung boten. Vater Balkan nahm als lebenatmendes Naturwesen an dem Geschick seines unterjochten Volkes teil. Mit der Ruhe und Macht

Разказът/сказката има за цел не само да представи общо Пенчо Славейков, а и да покаже монументалното в неговото творчество, да тръгне от корените на Античността. Много доброто познаване на създаденото от българския поет филтрира сътвореното от него така, че на публиката да бъдат предложени като аргументи на тезите на представянето произведения, които могат да бъдат разказани, да покажат историите на Фрина, Бетховен, Ленау, Микеланжело, на коледарите, коняра, Ралица, Бойко, за да може повествованието да отведе до „Кървава песен“, Прометей, „Химни за смъртта на свръхчовека“ и „Псалм на поета“. В рамките на привездането на герои и творби на Славейков правят впечатление показателни отсъствия, неспоменавания, които дори могат да бъдат редуцирани до две липси – на книгите *Сянката на Балкана* (вж. и Чернокожев 2018), *Сън за щастие*, защо не и *Немски поети*. В този смисъл Пенчо Славейков, разбирай българската литература, е представен едноизмерно, редуциран е до епика и е освободен/лишен от ролите на посредника (преводача) и на лирика.

В подобно представяне обаче българската литература е разположена в показателен поствъзрожденски хоризонт. Тази литература е оставила зад себе си, забравила е, отказала се е от предосвобожденския текстов масив.

2. Паганизъмът, гръко (елино) – паганизъмът е вторият сюжет, в който се вплита името на Пенчо Славейков. Но ситуацията и контекстуалната рамка са съвсем различни, а и във вариантите и обемите на текста/текстовете, тематизиращи тази проблематика, българският поет бива споменаван само и единствено с едно свое произведение. Портретът му е шрихиран така – той е най-значимият писател на млада България, който е дал „преди няколко години“ „Фрина“, произведение с висока ценност, независимо от някои формални недостатъци и вътрешни противоречия. „Така той въвежда култа на чистата телесна красота, такъв, какъвто последният изпълва гръцката древност сред лагера на националния фанатизъм, и открива за своите сънародници други човешки хоризонти.“ Направеното от Пенчо Славейков е оценено като изключителен принос към поетическата плодovitост на неговото отечество и бива подчертано, че по неговите стъпки тръгват плеяда поети от Балканите/балкански поети.

Цитираното е от текста, въведен по следния начин: „Рене Калвен, Париж: „Гръко-езически ренесанс във френската литература.“ /на немски език/ (Calvin 1914).

Le Gréco-Paganisme

dans la Poésie française actuelle

Ce n'est pas aux lectures de Der Sturm que j'apprendrai que Gerhart Hauptmann et Emil Verhaeren abandonnent en quelque sorte la manière russe et les thèmes modernes grâce acquisés à l'impression du public. Ces lectures savent qu'Hauptmann, après un séjour en Grèce, vient de faire représenter, à la Société du théâtre des artistes dont il est le directeur, un poème dramatique: *Der Hagen des Odysseus*, qui n'est autre qu'une libre et totale adaptation d'Homère; Et ils savent aussi que Verhaeren a fait jouer récemment à Paris une *Hélène de Sparte*, et que, presque en même temps, il répandait le vers libre.

Je ne veux pas médire du vers libre supposé nous donner quelques pièces d'un charme réel, mais le suit bien obligé de constater que le vers libre est en France en complète décadence, qu'il a été créé successivement par tous les grands poètes qui l'ont préconisé et illustré: Jean Moréas, Charles Van Lerberghe, Henri de Régnier et Verhaeren. S'ils ont agi ainsi, c'est qu'ils ont compris que cet "instrument" se convenait pas à la langue française qui n'a pas d'accent tonique comme l'allemand, l'italien ou le grec. Tandis que la prosodie étriquée s'appuie sur des syllabes longues ou brèves, la prosodie française est déterminée par la mesure, la cadence, le nombre de pieds et le rime. Ce sont des systèmes entièrement opposés. Les étrangers ont l'oreille plus sensible que la nôtre au son fort ou faible des syllabes. Aussi leur est-il plus facile de concevoir le vers libre; ils savent le cadence, le rythme par l'alternance des temps forts et des temps faibles qu'ils entendent, eux, mais que nous n'entendons guère, nous autres Français. La question du vers libre se ramène à une question de musique. Et c'est pourquoi il ne faut pas s'étonner que Verhaeren ait renoncé à faire des vers libres comme y avaient renoncé Moréas, Van Lerberghe et Henri de Régnier. Et il ne faut pas s'étonner non plus que, comme Hauptmann, il soit revenu à l'ancien.

Est ce un recul? Non pas! C'est, tout au contraire, un progrès. Il se agit des progrès de

les deux se réclamant nos poètes d'avant-garde. „Les symboles mythiques“, écrivait il une fois, par la science, dérivés de la personnalité subjective où les enfants l'ont acquise. Rien ne reste plus que l'apparence des dieux à jamais incarnée dans le marbre, par leur signification rendue à la lumière, aux notes, à l'air. Voilà où on est le savoir de notre temps; mais, à côté de l'étude, il y a l'imagination. De très grands poètes ont su s'en servir pour donner à l'imagination n'a pas créé de mythes nouveaux) vivifier à force d'inspiration, et comme réincarner par une vision moderne, les types de la fable. Si quelque esprit, imbu de préjugés, pense que les divinités n'ont plus chez nous le droit à l'existence il pourra, à la lecture de belles pages imprimées aux glorieux des lettres d'aujourd'hui, reconnaître, comme un fait, que rien n'est mort de ce qui fut le culte spirituel de la race. Magnifique et vivant prolongement qui doit se perpétuer aussi longtemps que notre génie littéraire.“ Voilà ce que disait Stéphane Mallarmé; et personne ne saurait mieux dire.

Je lisais tout récemment dans une revue berlinoise un article de René Guénon, consacré à la renaissance du paganisme grec dans la littérature actuelle. René Guénon constatait que cette renaissance s'était produite presque à la même heure et presque dans toute l'Europe. Voilà le cas de répéter que certaines idées flottent dans l'air universel et que, à quelques instants près, on les respire en même temps à Saint-Petersbourg et à Berlin, à Paris et à Londres.

Il y a peu d'années, le littérateur le plus remarquable de la jeune Bulgarie, Petcho-Slaveykov publiait sa *Phrynie* qui, malgré certaines imperfections de forme, reste une oeuvre de premier ordre. En préconisant la religion de la beauté physique, telle qu'elle existait dans l'antiquité grecque, Petcho-Slaveykov a rendu un réel service à la poésie de son pays; il l'a attachée aux deux liens du folk-lore national, il l'a débarrassée de ses frontières strictement bulgares; et depuis la signature de la paix, toute une pléiade de poètes bulgariques accordent leur lyre à la façon de l'auteur de *Phrynie*.

phane Mallarmé et à Henri de Régnier et à Fernand Muzard. J'avais la preuve qu'Ulysse d'Ébla Sparte n'est pas vieilli, non plus d'Hélène et d'Ioéa. Les sentiments et les beautés de la nature de et étendus aussi les mythes qui le nourrissent ne considèrent pas à quoi elle est dans la façon de sentir quand Délie offrait le feu de fait un soleil neuf; ses alexandrins pas moins vieux. Et c'est ainsi félicité que plus d'un rêveur d' le fante, la greffe animale et l'

A des milliers d'années de distance les symboles grecs conservent même leur fraîcheur, toute leur puissance, toutes leurs sensations. Les religions ont pas déviées, parce qu'ils ne dis pour ne pas contraindre nos consciences; néanmoins toute nos sont mystérieux; pourtant nos suppositions que nous ne croyons de nous chrétiens sont faibles à mais ils nous envoient. Quel est fait devant nous

Rien! la certitude et dans nos sommes éternelles. Ne voyez quand ce même poète a type libre et brisé.

Que me fait le printemps paisible
Ne rend plus sa verdure à moi.
Qu'il ne se effle plus à ma force
Paléon! me ralle, qu'il m'agisse
Et d'écouter de moi qu'il écoute
Rien dans la fraîche et tire dans
Et chuchoter tout bas le long
Tellement que je vais, m'indigne
M'écouter sur cette pierre au s
Et, surte polaire, au vin he
Où sommeille dans l'ombre in

Je redemande le message d'Ébla
C'est-à-dire qu'il se agit, avec avril
Le retour de la sève en ses in

Малко по-късно, като отклик на написаното от Калвен, но и като продължение на дебат, започнат от Г. Хауптман и Е. Верхарн, Анри Готие-Вилар (Уили) публикува статията си „Гръко-паганизмът в днешната френска поезия“ /на френски/ (Henry Gauthier-Villars 1914).

Дори на 06.04.1914 на с. 2 във в. „Либерална Фландрия“ (La Flandre Liberale), в кратък материал със заглавие „Паганизмът в съвременната литература“ (Le paganisme ... 1914) също се посочва, че в България начело на плеяда писатели елинисти е Пенчо Славейков, чиято „Фрина“...

Вероятно има и други отбелязвания-споменавания на Пенчо Славейков и „Фрина“ в този именно достатъчно широк контекст, който би могъл да бъде определен като „контекст на включващо изключване“ – посочва се принадлежност на автор и/или текст към определено тематично поле, без да се очертават детайли в профила и обхвата на автора и/или текста.

В случая определено не може да става дума за „представяне“, а по-скоро за описване на някакво общоевропейско течение, стабилизиран и обхванат културен интерес. Самото посочване-отбелязване на

българския автор и неговото произведение биват утвърдени, наложени в запомняното от публиката по тази тема. Естествено, не може да се изключи и инерцията на последователното във времето позоваване на творба със заглавие „Фрина“, която ярко откроява в българските културни хоризонти очертаваната общоевропейска тенденция.

Така двата сюжета се разполагат в самостоятни и като че ли парадоксални един спрямо друг аксиологически сектори с коренно различно експониране в европейската културна публичност.

При първия Пенчо Славейков е българската литература и разказът за него може би отговаря и на желанието му да бъде представян именно по този начин, но остава само единствено на страниците на Nord und Süd.

При втория Пенчо Славейков е в поредица от имена на автори и произведения, които съставят едно литературно явление. Той е споменат само и единствено с „преддверието към храма“ (д-р К. Кръстев) на своята поезия – „Фрина“, макар в творчеството му да са налице и други текстове, стъпващи на елинската античност (оставям настрана докосванията до римската) като „Симфония на безнадеждността“ или „Пред острова на блажените“, ако останем само в книгата „Епически песни“. И така е съпричастен към процес, обхванал различни европейски литератури, и в този смисъл самият Славейков е оценен по-високо, отколкото като сам създател на една цяла литература – българската.

Литература

Чернокожев 2018: Чернокожев, Николай. Карл Дитерих и сенките на Балканите // В: България и немскоезичният свят: транскултурни взаимодействия. Сборник в чест на проф. дфн Емилия Стайчева. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. [Chernokozhev 2018: Chernokozhev, Nikolay. Karl Diterih i senkite na Balkanite. In: Balgaria i nemscoe-zichniyat svyat: transkulturni vzaimodeystviya. Sbornik v chest na prof. dfn Emiliya Staycheva. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“.]

Ullmann 1911: Ch. Ullmann. Die bulgarische Literatur. // Nord und Süd. 1911, Jahrgang 35, Bd. 136, Heft 421, 31-37.

Calvin 1914: Calvin, René. Paris: Eine griechisch-heidnische Renaissance in der französischen Literatur // In: Dokumente des Fortschritts. Internationale Revue. Herausgegeben von Prof. Dr. R. Broda in Paris in Verbindung mit Erich Lilienthal in Berlin, 7. Jahr, 3 Heft (März), Organ des Instituts für intern. Austausch fortschrittlicher Erfahrungen und des Bundes für Organisation menschlichen Fortschritts⁶. Berlin: Georg Reimer, 1914, 167-170.

Gauthier-Villars 1914: Henry Gauthier-Villars (Willy). Le Gréco-Paganisme dans la Poesie française actuelle // In: Der Sturm, Halbmonatschrift für Kultur und die Künste. Herausgeber und Schriftleiter

⁶ Периодичното издание и особено организацията, която стои зад него или която то представя, са особено интересни като опит за организиране на интелектуалния елит. Със споменатия институт са ангажирани и някои български интелектуалци като С. Бобчев, И. Е. Гешов, А. Франгя (адвокат) и др.

Herwarth Walden, Fünfter Jahrgang, Berlin-Paris Zweites Aprilheft,
Nummer 2, Berlin, 1914, 14-15.

Le paganisme... 1914: Le paganisme dans la littérature contemporaine. La
Flandre libérale.40 Année – Lundi 6 Avril 1914, N 96.